

İlkay Kara: Bizim Büyük Suskunluğumuz

Posted on 24/04/2017

rmperk demiş Gomidas, 24 Nisan 1915 gecesinde boğazdaki bombardıman seslerini duyunca. Kelime yaratmayı seven rahip, bombaların şarkısı/rmperk demiş. Henüz sese mana verebildiği anlarda, henüz İstanbul Mehterhane Mahpushanesinin avlusunda, bir yanlışlık yapılmış olduğuna inançla, yakınlarına yerini bildiren telgraflar göndermeye uğraşırken. Henüz bilmiyorlarmış. Mahpushane avlusunun neden fenerlerle donatılıp aydınlatıldığını, kendilerine yatak kiralayan gardiyanların neden iki katı para aldığını, çay satın aldıkları ocakçının neden erkenden ocağı söndürüp gittiğini ve elbette neden orada olduklarını. Aram Andonyan'ın sözleriyle "Gün henüz sona ermemişti. Kendimize yakacağımız ağıtlara ne kadar yakın olduğumuzu bilmiyorduk." [1]

O gece atılan kesikle 102 yıldır kanıyor nar ve altında "bazı yaralar zamanla iyileşmez yazıyor". Doğru. Bazı yaralar zamanla ve kendiliğinden iyileşmez. Sağalmayı zamana bırakmak, yaranın hep oradaymışçasına yaralanma anından kopmasına, ten yüzeyinin hasara uğradığı sahnesinin silinmesine, yaranın bedeni temsil etmesine neden olur. Oysa bize dünyada nasıl mesken tuttuğumuzu, bedenimizin sınırlarını hatırlatan acı ve onun

görsel ve anlatsal temsili, başka bir varlığın bedende etkili olduğu yerin izi olan yaranın bir tarihi vardır. "Acı sadece bir hasar tarihinin sonucu değildir; ayrıca o tarihin bedende yaşayan halidir." Nara atılan kesğin bir tarihi vardır. Topluluğun her bir bedeninin, çeliğin kabuğa değdiği an hissettiği sızının bir tarihi vardır [2].

25 Nisan gecesinde, “gümüşi mehtap altında”, 197 Ermeni aydını Sarayburnu’ndan Haydarpaşa’ya götüren Şirket-i Hayriye’nin 42 numaralı vapuru; Haydarpaşa’dan kalkan tren; 197’nin 73’ünü Ayaş’a götürmek üzere Sincan İstasyonuna dizilen muhacir arabaları, 124 kişiyi Ankara Garından Çankırı’ya götüren arabalara koşulan atlar, onları dinlendirmek için -yolun yarısında- durulan Ravlı Han, Kalecik’te şaraplarıyla meşhur Ermeni ailelerin tutuklanan din adamları olduğunu duyunca ilçedeki hanın kapısına götördükleri yatak yorgan; İstanbul’dan Van’a, Halep’ten Kilikya’ya devletli emirlerin telgraflarını taşıyan teller; Azaz’da yüzlerce insanı kıran Tifüs mikrobu; sayılar, yüzler, binler, on binler, yüz binler ve sayılamayanlar; Fırat’ın batı yakasında susuzluk, Der Zor’da açlık, yetimlerin halı tezgâhlarına attıkları her bir düğüm...

Mahpushanenin idare binasının avlusuna toplananların teker teker adlarını okuyan Ermeni muhbiri Hidayet, Eskişehir Garında içinde ünlü Ermenilerin bulunduğunu öğrendikleri vagonlara şaşkınlıkla koşan, gizlice onların mektuplarını alan, yiyecek veren Anadolu Demiryolu Şirketi’nin Ermeni işçileri; memleketi Palu’dan Türkçe türküler söyleyen Melkon Gürciyan; Sarayburnu’ndan kalkan vapurdan Pera’ya “Elveda, seni bir daha göremeyeceğim” diyerek veda eden Dr. Torkomyan; hapishaneden yolculuğa sırtındaki ağır yükünü, yatağını hiç bırakmayan Keçyan; Ravlı’da Gomidas’ın su içmeye çalıştığı kovayı tekmeleyen arabacı; Ankara-Çankırı yolundaki molada “aslan sütü” arayan Mıgırdiç Barsamyian; yol boyunca Gomidas’ın sessizliğinden, sinirliliğinden, yemek yemeyişinden endişelenen Diren Kelekyan; öldürülen annelerinin yanında ağlayan bebekleri boş dinamit sandıklarında taşıyıp yetimhaneye götüren demiryolu müdürü; Marat Çölü’ndeki mağaralardaki Tekirdağlı Onnik ve Şebinkarahisarlı Anna; adını bile bilemeden, hatırlayamadan nice köyde, kasabada büyüyen örüklü kızlar; İzmit’ten, Tokat’tan, Sivas, Van, Erzurum, Malatya, Kilikya... her nereliyse oradan Der Zor’a yürüyenler, yola düşemeyenler, açlıkla, susuzlukla, hastalıkla, tüfekle, kırbaçla ve türlü can alıcı şeyle kırılanlar, yolu bitiremeyenler...

Hepsi bu yaranın tarihidir, yarada yaşayan geçmiştir. Nasıl sağlar? Acıda ortak olarak mı?

Değil, hatırlama yolları açarak. Ötekinin acısına el koyup, ondan keder yaratarak değil acıyı ötekinin acısı olarak hatırlayarak, hiç unutmuyarak. Yani “duyulması imkansız olanın nasıl duyulacağını öğrenerek” diyor Sara Ahmed. “Böyle imkansız bir hissetme sadece kendimizin olduğunu iddia edemeyeceğimiz bir acıya tepki verirsek gerçekleşir”.

Belki de bunun için, duyulması imkânsız olan duyulsun diye sustu Gomidas. En son neyi dinlediğini biliyoruz. Sürgünler Ankara Garı'nın giriş kapısına yaklaşırken, Dikran A. Çuhacıyan'ın Leblebici Horhor Ağa operetinden parçalar söyler kalabalığın içinden birileri. Andonyan tanıdık namelerin yüzleri nasıl güldürdüğünü ve Gomidas'ı anlatır: “Arada bir Gomidas, Keçyan'ın büyük yatağının arkasından

başını uzatıyor ve opereti söyleyenlere bakarak sıcak bir gülümsemeyle onaylıyordu. Daha sonra zaten cinleri tepesine çıkanları daha fazla kızdırmamak için, gülümseyişini gizlemek için başka yerlere bakmaya çalışıyordu. Büyüleyici görünüyordu. Gülümseyişiyse sanki bir koroyu yönetiyor gibiydi.”

Fakat hangi ses onu susturdu, neyi duyduktan sonra sese sırtını döndü bilmiyoruz. 42 numaralı vapurun düdüğü mü? Onun her zamanki gibi ötüyor oluşundaki sıradanlık mı katlanılmaz gelmişti? Haydarpaşa'dan kalkan trenin ağır ritminin sesi mi? Nereye gittiğini bilmeden, ağır ağır, uzun uzun ritim tutması mı? Ankara Garı'nda bindirildiği yaylının gıcirtısı mı? Tekmelenen su kovanının gürültüsü mü? Bilmiyoruz. Çok ses bıraktı bize Gomidas. Kürtçe, Türkçe, Süryanice, Ermenice yüzlerce halk şarkısı, sesi kağıda raptettiği sayfalar dolusu el yazması. Ve kocaman bir sessizlik bıraktı. Bıraktığı sese minnetle sessizliğe sarılalım diye. İmkansızı duyup, “geri alınamayacak olanın tesiri”nde kalalım diye. Hatırlama yollarını arşınlayıp, yaralanma sahnesini hiç unutmayalım, unutmamak için mor çiçekler toplayalım diye. Böyle hep beraber susmayalım, onun sessizliğini duyalım ve

nihayet şarkılarını beraber söyleyelim diye. (İK)

[1] Tanıklıklar ve hikayeler için; Andonyan, Aram, Gomidas Vartabed ile Çankırı Yollarında, 2012

[2] Acının toplumsallığı ve politika tartışması için; Ahmed, Sara, Duyguların Kültürel Politikası, 2014

Kaynak: bianet.org